

РЕЗУЛЬТАТИ ЗДІЙСНЕННЯ ЗЕМЕЛЬНОЇ РЕФОРМИ В НОВОДЕСЬКОМУ РАЙОНІ

О.В. Лазарєва

Земля — це один з основних виробничих ресурсів будь-якого сільсько-господарського підприємства, тому від того, як вона розподіляється між власниками, і наскільки ефективно використовується, в значній мірі залежить фінансовий стан аграрних підприємств і рівень добробуту їх працівників.

За період здійснення земельної реформи в Україні проведено роздержавлення і приватизацію земель з наступним паюванням сільськогосподарських угідь та видачею громадянам-власникам земельних часток (паїв) сертифікатів на право на земельну частку (пай), державних актів на право приватної власності на землю, здійснено грошову оцінку сільськогосподарських угідь.

Об'єктом дослідження результатів земельної реформи вибрані підприємства-виробники сільськогосподарської продукції Новодезького району. Розпочавшись ще в 1994 році, реорганізація сільськогосподарських підприємств активними темпами здійснювалася лише в січні-лютому 2000 року. Але в районі є такі господарства, які ще в 1997-1998 роках усвідомили необхідність зміни форми власності і в нинішній час ефективно працюють і нарощують виробництво продукції, наприклад, СЗАТ “Південний колос”, СЗАТ “Гур”івка”, СЗАТ “Нива”. На такий кінцевий результат усіх без винятку реформованих господарств і розраховані заходи, передбачені Указом Президента “Про невідкладні заходи щодо прискорення реформування аграрного сектора економіки”.

Основну частину земельного фонду реформованих господарств станом на 1 жовтня 2002 року становлять сільськогосподарські угіддя — 51479,16 га (99,1%). В аналізованих господарствах встановлено комбіновану орендну плату. Мова йде про грошову і натуральну оплату. У структурі орендної плати найбільш питому вагу займають розрахунки зерном. Розрахунки готівкою складають лише 5,9% від загальної суми орендної плати. Розмір орендної плати коливається в межах 403,8-1745,3 грн. в розрахунку на один пай або 39,5-174,6 грн. в розрахунку на один гектар (табл.1).

Таблиця 1

Земельна реформа в Новоодеському районі станом на 1 жовтня 2002 року

Назва господарства	Площа землі, га	Середній розмір паю, ум. кадастр. га	Кількість укладених договорів оренди земельної частки (паю), шт.	Сума орендної плати за земельну частку (пай) згідно з договором тис. грн.	Фактичні розрахунки за оренду землі	
					тис. грн.	% до нарахованої орендної плати
СЗАТ "Південний колос"	6768,9	8,02	826	502	458	91,2
СЗАТ "Троїцьке"	3855,2	9,59	388	328	103	31,4
СЗАТ "Україна"	3128,0	8,00	393	409	350	85,6
СЗАТ "Гур'івка"	5778,0	9,81	515	566	566	100,0
СЗАТ "Перемога"	2000,0	8,00	228	349	80	22,9
СЗАТ "Новопетрівське"	3085,0	5,91	483	518	335	64,7
СЗАТ "Малинівка"	6141,8	10,7	582	756	303	40,1
СЗАТ "Нива"	3096,8	7,9	319	358	255	71,2
СЗАТ "Зоря"	2506,0	8,11	288	391	156	39,9
СЗАТ "Баловне"	1927,2	4,4	453	220	182	82,7
СЗАТ "Хлібороб"	2077,9	11,48	164	252	180	71,4
ЗАТ "Ульянівка"	1543,3	6,1	244	164	147	89,6
СЗАТ "Кандибине"	3229,4	13,4	252	284	125	44,0
СЗАТ "Димівське"	2745,6	10,4	161	281	166	59,1
СЗАТ "Садовий"	2625,4	9,87	255	288	80	27,8
СЗАТ "Шевченка"	2088,2	5,3	369	149	139	93,3
СВК "Лан"	2197,8	7,4	258	180	150	83,3
СТОВ "Мрія"	4102,1	12,7	261	204	120	58,8
СЗАТ "Михайлівка"	1947,4	10,7	119	77	23	29,9
СТОВ "Володимирівка"	795,6	10,2	64	95	64	67,4
ЗАТ "Бузький"	4314,4	7,8	500	570	190	33,3
СЗАТ "Степовий"	2698,5	10,5	132	211	123	58,3
В середньому по району	3121,9	8,9	331	×	×	61,6
Разом по району	×	×	7274	6972	4295	×

Розглянувши ситуацію з орендою землі в реформованих господарствах Новоодеського району слід відмітити, що заборгова-

ність господарств станом на 1 жовтня 2002 року по виплаті орендної плати власникам земельних часток (паїв) становить 2677,2 тис. грн. З 22 господарств району лише одне – СЗАТ “Гурівка” розрахувалось згідно умов договору повністю (табл.1).

Слід відмітити, що в районі виявлені факти порушення прав власників земельних паїв при купівлі-продажу сертифікатів та розрахунках за оренду землі. Так, у СЗАТ “Малинівка” встановлено три випадки продажу сертифікатів на земельні паї площею 10,7 га, з них один пай за ціною 1300 грн., а два – по 2750 грн. При цьому вартість паю в господарстві склала 58422 грн. з урахуванням коефіцієнту індексації – 2,42.

У СЗАТ “Михайлівка” договори оренди земельних паїв уклалися без застосування коефіцієнту 2,42 на початку 2001 року, але в 2002 році при нарахуванні орендної плати зазначений коефіцієнт було враховано. У СТОВ “Мрія” та СЗАТ “Михайлівка” договір оренди передбачає розмір орендної плати менше 1,8% грошової оцінки паю.

Реформа земельних відносин безпосередньо вплинула на організацію сільськогосподарського виробництва. Аналіз трирічних даних свідчить, що організація виробництва в районі значно змінилась, насамперед це стосується структури посівних площ. У посівах сільськогосподарських культур більшу частку становлять культури, що мають найвищу рентабельність. У середньому по району в структурі посівних площ озимі зернові займають до 37% ріллі, площа соняшнику – 26% ріллі.

Про ефективність використання земельних угідь свідчить система натуральних і вартісних показників, які враховують і природну родючість ґрунту, і структуру земельних угідь та посівних площ, і освоєння сівозмін тощо (табл.2).

Аналіз даних таблиці 2 свідчить про те, що за досліджуваний період натуральні показники ефективності використання землі знизились. Кардинальне погіршення відбулося у 1999 році за рахунок зменшення обсягів виробництва (адже площа сільськогосподарських угідь змінилась не суттєво), що свідчить про неефективне їх використання. У 2001 році ситуація стабілізується, але все одно в цьому році в порівнянні з 1998 роком вироблено менше на 32,4 % молока і на 11,4 % приросту ВРХ на 100 гектарів сільськогосподарських угідь.

Виробництво зерна на 100 гектарів ріллі було найбільше в 1998 та 2001 роках (в цих роках спостерігається найвища врожайність зернових культур). Взагалі, слід відмітити, що у 2001 році показники ефективності використання ріллі збільшилися.

Для більш точного уявлення про стан справ, розглянемо ще й вартісні показники ефективності використання земельних угідь (табл. 2).

Таблиця 2

Натуральні та вартісні показники ефективності використання земельних ресурсів сільськогосподарськими підприємствами Новоодеського району за 1998-2001 роки

Показники	Роки				Дані 2001 р. у % до 1998 р.
	1998	1999	2000	2001	
Вироблено на 100 га сільськогосподарських угідь, ц:					
• молока	122	47,2	63,7	82,6	67,6
• приросту великої рогатої худоби	4,4	8,2	4,2	3,9	88,6
Вироблено на 100 га ріллі, ц:					
• зерна	835	846	938	1270	152
• приросту свиней	1,4	1,2	1,1	1,5	107,1
Вироблено на 1 га сільськогосподарських угідь, грн.:					
• валової продукції сільського господарства (в співставних цінах 1996 р.)	153	142	137	153	100,3
• товарної продукції (в поточних цінах реалізації)	183	282	197	426	232,4
• прибутку (+), збитку (-)	-80,2	-39,8	-7,7	103	×
Вироблено валової продукції (в співставних цінах 1996 р.) в розрахунку на:					
• 1 грн. витрат на її виробництво, грн.	0,3	0,9	0,6	0,6	200
• 1 грн. грошової оцінки землі, грн.	0,01	0	0,03	0,03	500,8

Вартісні показники ефективності використання землі також вказують на те, що найбільш ефективно земельні угіддя використовувалися в 2001 році — на другий рік реорганізації підприємств. В 2001 році було найбільше вироблено товарної продукції та отримано прибутку в розрахунку на один гектар сільськогосподарських угідь, ніж за весь досліджуваний період, і в порівнянні з 1996 роком дані показники збільшилися відповідно на 132,4 % та на 183,4 грн.

Виробництво валової продукції на одну гривню витрат на неї знаходиться на найнижчому рівні і не компенсує, навіть, однієї третьої затрат в 1996 році, що відповідно призвело до зменшення прибутку. Вартісний показник землевіддачі, який розраховується на основі даних грошової оцінки землі, має найвище значення у 2001 році, а найнижче — в 1999 році. Щодо оцінки ефективності використання землі з врахуванням її якості з економічної точки зору краще використовує землю підприємство у тому році, в якому вищий показник землевіддачі, незважаючи на те, що в цей рік воно може менше виробити продукції на один гектар фізичної площі сільськогосподарських угідь [1]. Отже, в підприємствах Новоодеського району найкраще використовувалась земля в 2000 — 2001 роках, одразу ж після реформування досліджуваних господарств.

На сучасному етапі в підприємствах для більш ефективного використання землі впроваджуються енергозберігаючі ґрунтозахисні технології вирощування культур, безплужний обробіток ґрунту. Значно підвищується роль місцевих органічних добрив як засобу підвищення продуктивності рослин і досягнення бездефіцитного балансу гумусу в землеробстві. З цією метою в господарствах в якості органічних добрив на полях залишають нетоварну частку врожаю: соломку, подрібнені стебла соняшника та інші післязбиральні рештки.

Взагалі, щоб відчувати переваги приватного володіння землею, потрібно постійно вдосконалювати технічну базу підприємств, впроваджувати прогресивні технології виробництва сільськогосподарської продукції, прогресивну систему землеробства, використати такий економічний чинник як мотивація праці для стимулювання кращого використання земельних ресурсів у процесі реформування аграрних відносин. Важливою умовою успіху аграрної реформи є надання їй інвестиційно сприятливого спрямування. Необхідно підвищити привабливість новостворених формуваль шляхом погашення і реструктуризації заборгованості, вирішення питання застави, зокрема землі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Н.В.Статівка. Принципи оптимізації сільськогосподарського землекористування в умовах ринкових відносин. // Вісник ХДАУ. Сер. Економіка АПК і природокористування.-1998.- № 3.-с.43.